

**Farklılıklardan Benzerliklere: Küreselleşme ve AB Ekseninde
Türkiye’de Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Alanın Analizi**

Ü. Barış URHAN

**Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü
4. sınıf**

-2005-

İÇİNDEKİLER

Giriş	2
1. Küreselleşme ve Dinamikleri	3
1.1. Küreselleşmenin Anlamı	3
1.2. Küreselleşmenin Tarihsel Analizi	4
1.3. Küreselleşmenin Etkileri	5
1.3.1. Yeni Teknolojiler ve Buluşlar	5
1.3.2. Haberleşme, Pazarlama ve Yeni Tüketim Kalıpları Oluşturma	5
1.3.3. Finansal Güç Oluşturma	6
1.3.4. Ulus-Üstü Kurumlaşma	6
2. Küreselleşme Sürecinde Avrupa Birliği	7
2.1. Avrupa Birliği Küreselleşme ile Tezat mı?	7
2.2. AB'nin Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapısı	8
2.2.1. Bir Merkez Üyesi Olarak AB Ekonomisi	8
2.2.2. AB'nin Sosyo-Kültürel Yapısı	9
3. Türkiye'ye Yansımalar: Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Değerlendirme	9
3.1. Zihniyet	10
3.2. Tüketim	10
3.3. Üretim	11
Sonuç	12
Kaynakça	13

Farklılıklardan Benzerliklere: Küreselleşme ve AB Ekseninde Türkiye’de Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Alanın Analizi

Giriş

Küreselleşme olgusu özellikle 1980’li yıllardan sonra giderek artan eğilimlerde bilimsel çalışmalara konu olmaktadır. Sürecin hızlanmasında SSCB’nin dağılması ve giderek tek kutuplu dünya oluşumu ile ABD’nin etki sahasının genişlemesi önemli bir role sahiptir. Bunun yanı sıra, genişleme sürecinin vahşi küreselleşme olarak adlandırabileceğimiz 1980 sonrası döneme ilişkin amacı için hiçbir yıkımdan kaçınmayan gelişmiş ülkeler, belki de kaçınılmaz olan bu sürecin pembe tablosunun karartılarını da göstermeye başlamış ve gelişmekte olan ülkelerin konuyu bir kez daha düşünmesine sebep olmuştur.

Bu çalışmanın amacı; küreselleşme sürecinin 21. yüzyıl itibariyle geldiği noktada gelişmekte olan ülkeler gurubunun bir üyesi olmak amacındaki Türkiye’nin AB’ye girmesinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olası etkilerini ortaya koymaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde; küreselleşmenin dinamikleri ele alınmakta, pek de genel geçer bir tanımı olmayan küreselleşme kavramı bir kalıba sokulmaya çalışılmakta, küreselleşmenin tarihsel analizi yapılarak günümüzdeki etkileri ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; küreselleşme sürecinde AB’nin kuruluş amacı sorgulanarak süreçteki yeri anlatılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, AB’ye girmiş bir Türkiye’de meydana gelebilecek sosyo-ekonomik ve sosyo kültürel değişimler incelenmektedir.

1. Küreselleşme ve Dinamikleri

1.1. Küreselleşmenin Anlamı

Ulusların sınırlarının ortadan kalkma süreci olarak ifade edilebilecek küreselleşme kavramı, adeta nihai amaç olan tek bir ülkeye doğru evrim geçiren bir dünya sistemidir. Mal, hizmet, sermaye ve sonunda emeğin serbest dolaşımıyla ekonomik küreselleşme; ulus-devletlerin yetkilerini ulus-üstü kurumlara (WTO, IMF vb) devretmesiyle de yönetsel küreselleşmenin gerçekleşeceği belirtilebilir. Bu bağlamda küreselleşmeyi tek merkezli bir dünya ideali olarak tanımlamak hiç de yanlış olmayacaktır. Genel geçer bir tanımı olmamasına rağmen küreselleşme kavramının farklı tanımlama çabaları da dikkate alınmalıdır:

Uluslararası ticaretin artması, çokuluslu faaliyetlerin büyümesi, uluslararası ortak yatırımların yaygınlaşması ve sermaye akımlarıyla ulusların birbirine bağımlılığının artışı gibi unsurların çoğalması küreselleşmenin en belirgin özelliğidir.¹ Küreselleşme; ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle entegrasyonu; diğer bir ifade ile dünyanın tek bir pazarda bütünleşmesi olarak da tanımlanabilir ve küreselleşmenin bir ön aşaması vardır ki; o da, bir bölge içerisinde yer alan komşu ülkelerin kendi aralarında ortak pazar oluşturmalarının ekonomik sorunlara ortak çözümler aramalarını ifade eden bölgesel entegrasyonlardır.² Bir başka bakış açısı itibarıyla de küreselleşme, uzak yerleşim birimlerinin yerel oluşumlarının millerce ötedeki olaylarla biçimlendirilmesi ve dünya çapında toplumların yaklaşması, toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir.³

Küreselleşmenin yukarıdaki tanımlamaları dikkate alındığında öne çıkan dinamiklerin, dışa açıklık, yaklaşma, benzeşme, serbesti gibi, tek bir bütün olmanın gerekli şartları olarak karşımıza çıkan niteliklerden oluştuğu söylenebilir. Küreselleşme, dünya tarihinde çeşitli dönemlerde de kimi boyutlarıyla söz konusu olmuştur. Kavramın tarihsel analizi aynı zamanda bugünkü küreselleşmenin belirleyenleri ve etkileri bakımından bir karşılaştırma fırsatı da sunmaktadır.

¹ Erol İYİBOZKURT, **Türkiye-AT Gümrük Birliği**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1.Baskı, Bursa, 1994, s.36

² Mustafa ÇIRIKÇI, **“Globalleşme ve Bir Çözüm: KEİ Anlaşması”**, Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı:3, İstanbul, 1992, ss. 57-59

³ Veysel BOZKURT, **Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar**, <http://www.isguc.org/vbozkurt1.htm>, Aralık 2004

1.2. Küreselleşmenin Tarihsel Analizi

Küreselleşme kaçınılmaz bir olgu ve süreç olarak görülmektedir. Aslında bu, Merkez'in* Çevre^z ile sürekli olarak etkileşimde bulunmasının bir sonucudur. Belki de sürecin kabullenilebilir olmasının bir sebebi de sosyal ve ekonomik hayatın gittiği yolun bu olmasıdır. Peki küreselleşme yeni bir olgu mudur?

Küreselleşmenin yeni bir “olgu”, hattâ bir “olay” olduğunu iddia etmek çok da gerçekçi değildir. Başlangıç, Rönesans'taki coğrafi keşiflerle önce yerkürenin her yanının tanınmasına kadar uzanmaktadır. Olayın ilk basamağı bundan ibaret sayılabilir. İkinci basamağı ise Birinci Sanayi Devrimi'nden, üçüncü basamağı İkinci Sanayi Devrimi'nden geçmektedir. “Sermayenin küreselleşmesi” anlamında küreselleşme ise, Birinci Sanayi Devrimi'nin ürünü olan yeni keşifler ve icatlarla başlayıp; ulaştırma-haberleşmeye yeni boyutlar katan İkinci Sanayi Devrimi dönemi ile son bulmaktadır. ‘Finans kapital’ diye anılan akışkan fonların sermaye piyasalarına serbestçe girip çıkmaları ve sermayenin her biçimiyle ülke sınırlarından içeri ve dışarı serbest hareketleri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında hemen gelmemiş; ancak, 1970’li yılların ikinci yarısında sermayenin kâr haddindeki düşüşünü izleyerek ortaya çıkmıştır. 1870’li yıllarda Avrupa’nın yaşadığı Büyük Depresyon’un sermayeyi küreselleştirmesi yüzyıl sonra aynen tekrarlanmıştır.⁴

Bu tanıma yakın bir tanımlama da süreç tahlili açısından şu şekilde yapılabilir; Dünya kapitalizminin son iki yüzyıllık tarihi, iki ayrı uzun salınım altında iki küreselleşme evresinin gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir. Bu evrelerden birincisi 18. yüzyıl sanayi devriminin teknolojik gelişmelerinin ardından, kabaca 1870–1914 yılları arasında dünya mal ve hizmet piyasalarında hükmünü sürdürmüştür. Söz konusu yıllara damgasını vuran bu ilk küreselleşme dalgasının temel özelliği, para piyasalarında ve ticaret ilişkilerinde altın standardının norm kabul edilmiş olmasıdır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ve ulusal devletlerin görece bağımsız kalkınma ve ticaret politikaları ile şekillenen 1914–1960 ara döneminden sonra dünya ölçeğinde yeni bir küreselleşme dönemine girildiği görülmektedir.⁵

Bütün bunlar göstermektedir ki; bugün dünyada teknolojik gelişmeler, çok uluslu şirketler ve sermaye hareketleri ile onların koruyucusu durumundaki uluslar üstü kurumlar ile

* Küreselleşme sürecinde gelişmiş ülkeler grubuna verilen genel ad

^z Küreselleşme sürecinde gelişmekte olan ülkeler grubuna verilen genel ad

⁴ Gülten KAZGAN, **Küreselleşme ve Ulus Devlet**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2002, s.28

⁵ Erinç YELDAN, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi-Bölüşüm, Birikim ve Büyüme**, İletişim Yayınları, 6.Baskı, İstanbul, 2002, s.14

yeni bir dönemden söz edilmektedir. Bu yapılanmanın olumlu olduğu gibi olumsuz etkileri, yansımaları da söz konusudur.

1.3. Küreselleşmenin Etkileri

Küreselleşme, Merkez'e bağımlı ve Merkez tarafından yönlendirilen bir süreçtir. Bu bakımdan, küreselleşmenin etkilerinin analizi Merkez'in dünyayı etkileme kanalları ele alınarak yapılmaktadır.

1.3.1. Yeni Teknolojiler ve Buluşlar

Merkez, merkez olmasının bir gereği olarak sürekli yeni teknolojiler geliştirmek ve bunları sanayie uyarlayarak tüketime sunmak zorundadır. Merkez kendisine bağımlı bir Çevre yaratmakta ve bu sayede pazarını koruyarak yeni gelişmeler için gerekli sermayeyi garanti altına almaktadır. Çevre bu süreçte sadece uygulayıcı durumundadır. Gerekli olan teknolojiyi Merkez'den, Merkez'in uygun gördüğü kadar almakta ve Merkez'in tüketim kalıplarının Çevre'de yayılmasına aracılık etmektedir. Merkez bu sayede zamanı geldiğinde hem yeni teknolojiye minimum kayıpla geçmekte hem de eskiyi, patent hakları vb. uygulamalar dahilinde Çevre'ye aktararak buradan da bir rant sağlamaktadır. Bugün dünyaya bakıldığında sanayie uyarlanabilmiş patentlerin neredeyse tamamı Merkez tarafından alınmıştır. Bu durum göstermektedir ki; küreselleşme süreci, üreten bir Merkez ve kaçınılmaz olarak tüketen bir Çevre yaratmaktadır.

1.3.2. Haberleşme, Pazarlama ve Yeni Tüketim Kalıpları Oluşturma

Bugün haberleşme ağlarının hızı sayesinde dünyanın bir köşesindeki olayın başka bir köşesinde duyulması sadece dakikalar almaktadır. Böylesi hızlı bir haberleşme ağı ve bunun sağlayıcısı konumundaki TV, internet vb. araçlar insan hayatını şekillendirmede belirleyiciliği gittikçe artan unsurlar olmaktadır. Özellikle televizyon kanalı ile Merkez'in tüketim kalıpları Çevre'ye taşınmakta, aşılanamaktadır. Çevre insanları ise, gelirleri elverdiği ölçüde bu kalıplara girmekte ve tüketimini bir gelişmişlik ve sınıf atlama belirtisi olarak gördüğü Merkez tüketim kalıplarına uyumlaştırmaya çalışmaktadır.

Medya ağının bu hızlı etkileme gücünden de yararlanan Merkez'in firmaları, pazarlama ağlarına da hakimiyet kurarak üretim faktörleri daha ucuz olan bölgelere yayılmakta ve kâr hadlerini artırmaktadır. Merkez'in ulaştığı bilgi toplumu düzeyinde üretimde fiziksel mekanın çok önemli olmaması ve satış sürecinin pazarlama kanallarının gücü ile küresel düzeyde işlemesi söz konusudur. Örneğin, Merkez hammaddeyi ucuz olan bir

A ülkesinden temin ederken, gerekli emeği de B ülkesinden temin ederek minimum maliyete ulaşmaktadır.

1.3.3. Finansal Güç Oluşturma

Merkez'in kurduğu küresel sistemin en önemli faktörü olan finansal güç ise, Merkez'in Çevre'yi istediği gibi etkilemesine imkan tanımaktadır. Bugün dünya finans sisteminin büyük bir bölümü Merkez ülkelerinin elindedir. Kısa vadeli sermaye akışı ile Çevre'ye etkide bulunmasının yanı sıra, Merkez'in bu finansal gücü Çok Uluslu Şirketlere, ÇUŞ'lara da kaynaklık etmektedir. Merkez'in önemli gücü olan ÇUŞ'lar hangi ülkeye ne tip bir yatırım yapılması gerektiğine karar vermekte, bu sayede Çevre'nin ekonomik gelişiminde belirleyici olmaktadır. Bu çerçevede ulus-devlet bilincinin ve hakimiyet alanının zayıflamasında da bir güç odağı olarak ÇUŞ'lar yatırım yapılabilir ülkelerin belirlenmesinde adeta yatırım danışmanı bir firma görüntüsü vermektedirler. Bu durumda, hem para ve maliye politikalarının etkisizleşmesi ile yabancı sermayeye ve dolayısıyla onun sahibi konumundaki Merkez'in politikalarına uymak zorunlu olmakta, hem de ÇUŞ'ların hareket alanları genişlemektedir.

1.3.4. Ulus-Üstü Kurumlaşma

Merkez, uyguladığı politikaların haklılığının ispatı için ulus-üstü kurumlaşmaya ve anlaşmalara yönelmektedir. Bunlardan en önemlileri, ülkelere makro ekonomik istikrarın sağlanmasında yardımcı olmak üzere kurulan Uluslararası Para Fonu (IMF), uluslararası ticareti düzenlemek için kurulan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) olarak ele alınabilir. Yine süreç dahilinde; mal ticareti ile ilgili çok taraflı anlaşmaları düzenleyen GATT, mal ticaretine ek olarak hizmet ticaretini de kapsayan GATS ve fikri mülkiyet haklarını korumak amaçlı TRIPS anlaşmaları uygulamaya konulmuştur. Bu anlaşmalarda bahsi geçen konular dikkate alındığında, anlaşmaların Merkez'in gücünün savunucusu ve adeta onun bu süreçteki tutumunun hem koruyucusu hem de haklı çıkarmaya yönelik destekçisi olduğu anlaşılmaktadır.

Ulus-üstü bu kurumlaşmada Çevre ister istemez masanın diğer tarafında kalmaktadır. Gerek ticaret hacmi içindeki payı, gerekse de bilimsel alandaki ekinsizliği sebebiyle daima varlığından korunmak istenen, ancak, tüketen konumunda olmasına ihtiyaç duyulan bir stratejik ortak olarak devamlılığını korumaktadır.

2. Küreselleşme Sürecinde Avrupa Birliği

Bugün giderek hızlanan küreselleşme süreci, ülkeleri de ortak çıkarları doğrultusunda müttefikleşmeye götürmektedir. Önceleri ülke içi serbest piyasa ekonomisi söylemleri günümüzde ülkeler arası serbestiye doğru kaymakta ve sınırlar fiilî olarak ortadan kalkmasa da, uygulama açısından sınırlayıcı özelliğini yitirmektedir. Giderek hızlanan bu süreç, beraberinde benzer kültürel değerleri ve coğrafi yakınlıkları olan ülkeleri bir birlikteliğe götürmektedir. Günümüzde bu birlikteliklerin en başarılı örneği Avrupa Birliği olarak göze çarpmaktadır.

2.1. Avrupa Birliği Küreselleşme ile Tezat mı?

Küreselleşme sürecinde etkin bir aşama olan bölgeselleşmenin en başarılı örneği olan AB, bu süreçte hem merkezin üç büyüklerinden bir tanesi hem de uluslararası arenada ABD'nin en büyük rakibidir. Avrupa Birliği'nin kuruluş amacına bakıldığında, Eylül 1946'da Churchill'in Zurich Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada Avrupa Birleşik Devletleri kavramından bahsetmesi, Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden toparlanması için mutlaka bir birlikteliğin gerektiğini belirten ilk ve en önemli çağrı olarak alınabilir. Bunu izleyen 50 yılda İkinci Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmanın da ötesinde, çağın gereklerini yerine getirerek küresel çapta bir güç unsuru olan Avrupa Birliği; gerek siyasi gerekse ekonomik birlikteliğiyle Merkez'de yerini almıştır.

Küreselleşmenin ortadan kaldırmaya başladığı sınırları; AB hem genişleyerek, hem de genişleme sürecinde içerisine aldığı yeni üyeleri Birlik politikasına uyumlaştırarak adeta yeniden yaratmaktadır; ancak, küresel rekabetin zorunlu kıldığı güçlü bir yapı gereğinin de iyi bir örneği olmaktadır. Konuya bir de küreselleşmenin etkileri boyutuyla bakıldığında, Avrupa'nın; sanayi kolları, teknolojik gelişim, finansal güç açılarından da küreselleşmenin tüm dinamiklerini içinde barındıran bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Bütün bu açıklamalar dahilinde küreselleşme sürecinde Avrupa Birliği'nin, sürecin karşısında olmak yerine, yerini daha da sağlamlaştırmaya çalışan bir aktör olduğunu söyleyebiliriz.

2.2. AB'nin Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Yapısı

Avrupa'nın kuruluş süreci incelendiğinde politik sebeplerin yanı sıra ve belki daha da baskın olarak, ekonomik bütünleşme sonucunda oluşacak olan geniş pazar ve artan rekabetçilikten sağlanması beklenen ekonomik yararlar ön plana çıkmaktadır.⁶

2.2.1. Bir Merkez Üyesi Olarak AB Ekonomisi

Avrupa, sanayileşmesini tamamlayıp bilgi toplumu sürecine girerken Birlik bünyesinde ekonomik programlara yoğun önem vermekte ve öncelikli olarak eğilmektedir. Birlik, Merkez'deki güçlü rakibi ABD'yi hedeflerinde referans olarak almaktadır. AB 2000-2005 yıllarını kapsayacak yeni programını; tam istihdam, ekonomik dinamizm, daha geniş çaplı bir sosyal adalet ve bütünleşme temeline dayandırmakta ve istihdam kavramı programın ana gündemini oluşturmaktadır. Yine konsey raporunda; daha fazla ve daha nitelikli istihdam ile daha geniş çaplı sosyal bütünleşme eşliğinde, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlayacak, rekabet gücü yüksek ve bilgi temeline dayanan dinamik bir ekonomi hâline gelmek, gelecek 10 yıl için saptanan 'yeni stratejik amaç' olarak belirtilmektedir.⁷

AB, yakın dönemde düşük enflasyonlu sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve sağlıklı kamu finansmanını, istihdamın artırılması ve sosyal bütünlüğün sağlanması açısından hayati önemli konular arasında tutmaktadır. Gelecek 10 yıllık planlarını bu görüşle yapan bir AB ekonomisinin, tarımsal üretim ve sanayi malları üretimindeki üstünlüğünü, hizmetler sektöründe de sürdürmek çabasında olacağı görülmektedir. Özellikle bilgi teknolojileri (BT) konusunda AB kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir emek arzını kendi içerisinde bulamamıştır. Geleneksel noktada BT konusunda nitelik açığı gittikçe artmaktadır. Yine uzun süreli yapısal işsizlik de yakın dönemli sorunlardandır. Avrupa Birliği, özellikle kendi içinde mevcut olan ileri dereceli bölgesel dengesizlikleri gidermek için uyguladığı politikalara hız vermekte ve destekleyici ek önlemler almaktadır.

Sürekli büyüme ihtiyacı duyan AB, yaşlı nüfusu ve genç nüfus ihtiyacı ile genişleme yolunda ilerleyen, Merkez içinde sürekli yükselen Japonya'nın baskısının yanında parasının ABD karşısında son dönemdeki aşırı değerlenmesi karşısında uygun para politikaları arayan bir ekonomik yapıya sahiptir.

⁶ Nevzat GÜRAN – İsmail AKTÜRK, **Uluslararası İktisadi Kuruluşlar**, Tuğra Ofset, 5.Basım, 2001, s.246

⁷ Avrupa Komisyonu'nun , Konsey , Avrupa Parlamentosu , Ekonomik ve Sosyal Konsey ve Bölgeler Komitesi'ne Sunduğu bildiri , (çev :Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), Eylül 2000, s.1

2.2.2. AB'nin Sosyo-Kültürel Yapısı

Avrupa Birliği, kuruluşunu öncelikli olarak ekonomik olmayan nedenlere bağlamıştır. Uzun yıllar savaşlar ile harabeye dönmüş bir bölgede, birbirine çok yakın dinî ve kültürel değerlere sahip toplulukların uzun dönemli istikrar arayışlarının bir sonucu olarak alınabilecek Avrupa Birliği, bugün geldiği noktada özellikle kültür aktarımı boyutuyla ABD ile başı çekmektedir.

Kozmopolit kültür yapısı ABD'ye göre daha sınırlı olan Avrupa, felsefe, bilim ve sanata katkıları tarihsel bağlamda daha yoğun ve daha işlevsel olan köklü bir medeniyettir. Rönesans ile kilisenin dogmatik baskısından kurtulmuş ve akılcılığı sosyal yaşantısına yerleştirebilmiş bir Avrupa, Çevre üyesi sayılabilecek ülkeler açısından da örnek alınmaktadır.

Avrupa, birey hak ve özgürlükleri açısından da dünyaya örnek teşkil edebilecek düzenlemeler ve uygulamalara ev sahipliği yapmaktadır. Bireysel özgürlükler konusuna büyük önem veren tavrının ayrıca tabandan geliyor olması da, Avrupalılık bilincine yerleşmiştir.

Bugün geldiği noktada Avrupa, ahlâk yapısıyla ABD örneğindeki gibi bir yozlaşma sürecinin risklerini yaşamamasını sağlayacak tarihsel ve felsefi altyapıya sahiptir.

3. Türkiye'ye Yansımalar: Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Değerlendirme

Türkiye gerek jeopolitik konumu gerek dinamik nüfusu ve gerekse de sürekli gelişen ekonomisiyle AB için vazgeçilmez, ancak yapısal ve etnik sorunları ile de hemen kabullenilemez bir yapıda bulunmaktadır. Bugün gelinen noktada AB ile Türkiye arasında müzakere süreci artık kesin olarak başlamıştır. Bu süreçte AB yapısı içerisinde bir Türkiye varlığının, AB'ye olduğu kadar Türkiye'ye de olumlu ve olumsuz etkileri olacaktır.

Türkiye burada batı uygarlığını sadece iktisadi büyümeyi gerçekleştiren bir atılım olarak değil, aynı zamanda özgür, eleştirel ve yaratıcı düşüncenin; doğrulara, güzelliğe ve mutlu yaşam koşullarına yaptığı katkıların sonucu olarak görmeli⁸ ve bu gerçekler üzerinde bir AB birlikteliği için çaba harcadığının bilincinde olmalıdır.

⁸Oktay YENAL, **Ulusların Zenginliği ve Uygarlığı – Eğitim Boyutu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Baskı, Ankara, 1999, s.18

3.1. Zihniyet

Türkiye, atası olan Osmanlı'nın değerlerini taşımaktadır. Gerek iş hayatı gerekse sosyal yaşantısında bu değerlerin etkisi sürmektedir. Ataerkil ve babanın reisliğinde bir aile yapısı ile AB'den çok farklı bir özellik göstermektedir. Bunun yanında kader, kısmet vb. kavramların insan hayatında önemli değerler arasında bulunması aklın yerini dinî inançların aldığı bir Türkiye örneğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle de AB'nin aydınlanma çağıyla yakaladığı felsefenin hâlen Türkiye'de bulunmadığını söyleyebilmekteyiz. Fransa benzeri, kuruluşunun tabandan başlamamış olması da hâlen kabullenilmeye çalışılan değerlerle ilgili güçlükleri gözler önüne sermektedir.

AB'ye girecek bir Türkiye öncelikle bu zihni yapısını değiştirmek ve bir şekilde AB'ye uydurmak zorundadır. Giriş süreci ve sonrasında uygulanması zorunlu eğitim politikaları bu temel üzerine oturacağından, daha rekabetçi ve akılcı yeni nesiller, daha tutucu ve kadercı eski nesillerin yerini hızla almaya başlayacaktır.

Bu süreçte bir taraftan AB'nin sanat ve kültür değerleri Türkiye'de kabullenilmeye başlanırken, diğer taraftan da Anadolu medeniyetlerinin kapısı sınırsız bir özgürlükle AB'ye açılmış olacaktır. Zaten AB'nin köklerinde Anadolu'nun da payı vardır. Bu durumun uzun süredir devam eden medeniyetler çatışmasını bir ölçüde bir medeniyetler birlikteliğine dönüştürmesi muhtemeldir. Aynı şekilde İslam toplumları içinde tek laik ülke olarak Türkiye, AB'nin kendisini anlatması ve diğer ülkelere de bir model oluşturması açısından daha güvenilir ve kabul edilebilir olacaktır. Bu da, AB'nin bir Hıristiyan kulübü olmadığını kabulü ile, meşru birlikteliğini yıllardır anlatmaya çalıştığı tarafsızlık ilkesine sağlam temellerle dayandırmasını sağlayacaktır.

3.2. Tüketim

Küreselleşme sürecinde tüketim kalıpları büyük değişme eğiliminde olan Türkiye, AB sürecinde zaten esneklenen bu kalıplarından çok büyük tavizler vermiş olmayacaktır. Benzer malların tüketim eğilimi, farklı; ancak, farklı olduğu kadar da yoğun olan kültürü ile Türkiye'nin AB'yi kendi tüketim kalıplarına doğru da kaydıracaktır. Farklı yaşam tarzı ve düşünce sistemi olan Türkiye, bu açıdan AB içerisinde tek örnek olacaktır. Avrupa Birliği içerisinde Türkiye zaten ekonomik büyüklüğü ile ilk beş ülke arasında bulunması, büyük bir pazar olması ve taraf olduğu gümrük birliği anlaşması itibariyle; tüketimin yönü üzerinde olmasa da, talep boyutuyla bir özne konumundadır denilebilir. Türkiye bu etkiyi kültürüne bağlı bir genç nüfus ile; AB potasında erimeden, bu birlikteliğe katkı yapabilecek bir güç

olarak kullanabilir. Bunun için AB sürecinde hem kültür hem de eğitim politikalarını milli gereklere uygun; ancak, içinde bulunacağı sistemin hakim paradigmalarıyla da çatışmayacak bir yapıya oturtması gerekmektedir.

3.3. Üretim

Türkiye üretim yapısı yönünden hâlen sanayileşmesini tamamlayamamış bir ülkedir. Türkiye'nin, tarımsal üretimin ağırlığı ve sanayi yapısında katma değeri düşük ürünler ile AB üyesi ülkelere göre rekabet avantajı oldukça düşüktür. Yaptığı ithalat itibariyle de, üretimi için gerekli ara ve yatırım malları ağırlıklı bir ithalat yelpazesıyla bir zor süreçten geçmektedir.

Türkiye, AB'ye giriş sürecinde özellikle eleştiri konusu olan istihdam politikalarına öncelik verme zorunluluğunu bir kez daha yaşayacaktır. Üretim yapısı itibariyle sanayileşmesini tamamlayamamış bir Türkiye'nin bilgi ekonomisinin gereklerini de yerine getirmesi beklenemez. Bu sebeple yakın dönemde Türkiye'nin özellikle bilgisayar, iletişim ve yazılım gibi konularda bir gelişme sağlaması ve bugünkü durumunun üzerinde bir yapıya kavuşması da olası gözükmemektedir.

Türkiye'nin, giriş süreciyle gerek bürokratik engellerin zorunlu olarak minimuma indirilmesi, gerekse güven ortamının artması ile iç ve dış yatırımcıların ilgisini çekmeye devam edecek olması sebebiyle, hızlı büyüme trendini aynı hızla sürdürmesi muhtemel gözükmemektedir.

Türkiye özellikle Birliğin büyük önem verdiği piyasaların etkinliği konusu üzerindeki çalışmaları ve hızlandırarak tamamlayacağı özelleştirme uygulamaları ile, kamu yatırımlarını minimuma indirmiş olacak ve kamuyu olabildiğince düzenleyici konuma sokacak, bunun yanında gerçekleştireceği değişimle özel sektöre piyasada daha geniş alanlara yatırım yapma olanağını da beraberinde getirmiş olacaktır.

Birliğin önemli kavramlarından bir diğeri olan rekabet de piyasa ekonomisinin işleyişinde ve fonksiyonlarının yerine gelişinde Türkiye ekonomisi için anahtar bir rol taşıyacaktır. Ancak, konunun sosyo-kültürel boyutu AB'nin Türkiye'ye olumlu dışsallıkları bağlamında önem arz etmektedir. Bu önem de, rekabet özgürlüğünün ve kültürünün sağladığı yenilik yaratıcı işlevlerinin aydınlanma felsefesine dayanması gereğinden doğmaktadır.

Sonuç

Türkiye 41 yıldır AB'ye girebilmek için beklemektedir. Son yıllarda yapısal uyum programları ile de tavrını net bir şekilde ortaya koymuş ve konunun ciddiyetinin geç de olsa farkına varmıştır. Geline nokta aşırı duygusal ve milliyetçi tavrılarından giderek arınmış ve Avrupalı olmak gibi bir gayesi olan Türkiye ile karşı karşıya kalan Avrupa Birliği, bu gerçeği görmezlikten gelememiş ve Brüksel'de bir rota çizmiştir. Muhtemel bir 10 yıl içerisinde gerek sosyal gerekse ekonomik yönden, Birlik normlarına uyum sağlamak için çabalayacak bir Türkiye, 21.yüzyılın ilk çeyreğini Avrupa Birliği üyesi olma çabalarıyla geçirecektir.

Yıllardır izlediği politikalarla tutarlı olduğunu göstermeye çalışan Birlik ise, ekonomik sıkıntıları ve nüfus yoğunluğu ile kendisini kabullenmekte zorlanacağını sinyallerini verdiği Türkiye'ye yönelik bir yaklaşmanın mı, yoksa tavır almanın mı doğru olacağına dair ikilemi, kurumlarıyla ve halklarıyla topluca yaşamaktadır.

Türkiye'nin yapması gereken, bu süreçte Birlik için değil, kendi geleceği için çalışma bilincini yine halkıyla ve kurumuyla topluca kazanmaktır ve amaç ile araç konusunda bir isabetsizlik örneği göstermemelidir. Bu süreçte, özellikle eğitim politikalarını düzenleyerek, muhtemel bir üyelikte görülebilecek kimliksiz ve nesil çatışması içine girmiş bir gençliğin yetişmesini engellemelidir. Türkiye ancak bu sayede Birliğin uygulayıcı değil, sürükleyici üyeleri arasında olma şansını yakalayabilecektir.

KAYNAKÇA

- BOZKURT, Veysel, “**Küreselleşme ; Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar**”,
<http://www.isguc.org/vbozkurt1.htm>, Erişim tarihi: 24 Aralık 2004
- ÇELİK, Aziz, “**Avrupa Birliği’nin Sosyal Boyutu ve Türkiye’nin Uyumu**”,
http://www.ceterisparibus.net/ab/ab_makaleler.htm, Erişim tarihi: 22 Aralık 2004
- ÇIRIKÇI, Mustafa, “**Globalleşme ve Bir Çözüm KEI Anlaşması**”, *Ekonomik Yorumlar Dergisi* , Sayı:3, Mart 1992
- DPT Avrupa Birliği İlişkiler Genel Müdürlüğü, **Avrupa Birliği Kronolojisi 1946-2002**,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/kronoloji.pdf>, Erişim tarihi: 27 Aralık 2004
- DPT, **8. Beş Yıllık Plan Kalkınma Planı: Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf>, Erişim tarihi: 27 Aralık 2004
- DPT, **Türkiye Cumhuriyeti 2004 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı**,
www.dpt.gov.tr/files/Kep30112004.pdf, Erişim tarihi: 27 Aralık 2004
- EMİRHAN, Pınar Narin ve GÜR, Ö.Rengin, “**Avrupa Birliği’nin Gelişme Perspektifi Açısından Türkiye’nin Ekonomik ve Siyasi Durumu : Konverjans (Yakınlaştırma) ve Kopenhag Kriterleri Bazında Makro Göstergelerin Karşılaştırmalı Analizi**”,
Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:3 , Sayı:3, İzmir, 2001
- GÜRAN, Nevzat ve AKTÜRK, İsmail, “**Uluslararası İktisadi Kuruluşlar**”, Tuğra Ofset, 5.Basım, Isparta, 2001
- İYİBOZKURT, Erol, **Türkiye–AT Gümrük Birliği**, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1.Baskı, Bursa, 1994
- İZBUL, Ali İhsan, “**Avrupa Birliğinin Geleceği: Konvansiyon, Taslak Anayasal Antlaşma ve Hükümetler Arası Konferans**”, Sayıştay Dergisi, Sayı:49,
<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/dergi1.asp?id=49>, Erişim tarihi: 21 Aralık 2004
- KAZGAN Gülten , **Küreselleşme ve Ulus Devlet** , , İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, Ekim 2002
- UTKULU, Erol, “**Küreselleşme ve Etkileri**”, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:14, Sayı:1-2, Yayın No:1068, Eskişehir, 1998
- YELDAN, Erinc, **Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi - Bölüşüm, Birikim ve Büyüme**, İletişim Yayınları, 6.Baskı, İstanbul, 2002
- YENAL, Oktay , **Ulusların Zenginliği ve Uygarlığı – Eğitim Boyutu**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Baskı, Ankara, 1999